

دیجیتالی کردن نسخه های خطی

در کتابخانه های ایران

زهرا غلامحسین زاده*

چکیده:

هدف این پژوهش بررسی وضعیت دیجیتالی کردن نسخه های خطی در کتابخانه های ایران است. پژوهش به روش پیمایشی و گردآوری داده ها با استفاده از توزیع پرسشنامه در شانزده کتابخانه که تعداد نسخ خطی ثبت شده آن ها در فهرست های چاپی بالای ۲۰۰۰ جلد بوده است انجام گردید که از ۱۶ کتابخانه مورد نظر ۱۵ کتابخانه به سئوالات پاسخ دادند.

یافته های پژوهش نشان می دهد ۶۰ درصد کتابخانه ها، نسخ خطی خود را دیجیتالی نموده اند، که در این میان کتابخانه های شهر قم نسبت به دیگر نقاط کشور در استفاده از فن آوری اطلاعات و دیجیتالی سازی نسخ خطی از نظر کمی و کیفی در موقعیت ممتازتری قرار گرفته اند.

کلید واژه: نسخ خطی، کتابخانه دیجیتالی، دیجیتالی سازی

مقدمه

کتاب های خطی همواره از نقش و جایگاهی والا و ارزشمند در نزد ملل برخوردار بوده اند. شاید بتوان ادعا نمود که گنجینه کتابهای خطی بالاخص کیفیت و کمیت نسخه های موجود در کتابخانه های مشهور و معتبر دنیا حتی در ارزش گذاری کل مجموعه مواد کتابخانه ای نقش بسزایی دارند. همواره روشنفکران و نویسندگان و دانشمندان کوشیده اند حاصل مطالعات و تحقیقات خود را به صورت مکتوب در دسترس همگان قرار دهند و برای آیندگان به یادگار گذارند.

تحولات اخیر در زمینه فن آوری، به خصوص فناوری اطلاعات و ارتباطات آنچنان سریع به وقوع پیوسته است که بسیاری از رشته های علوم نتوانسته اند خود را به طور کامل با این تحولات تطبیق دهند. وجود شبکه های بین المللی از جمله اینترنت باعث انتقال اطلاعات در کمترین زمان و با کمترین هزینه شده است (آرمز، ۱۳۸۱، ت).

در علوم کتابداری و اطلاع رسانی نیز این قبیل تحولات بی تاثیر نبوده است و فن آوری پیشرفته اطلاعات به طور وسیعی در این حوزه راه یافته است. از مواهب این موضوع می توان به کتابخانه های دیجیتالی اشاره کرد که از دهه ۱۹۹۰ میلادی گسترش چشمگیری پیدا کرده و به همسو سازی و روزآمد سازی کتابخانه های سنتی

با نیازهای کاربران پرداخته است. دسترس پذیری آسان اطلاعات توسط استفاده کنندگان، سهولت در روز آمد نگه داشتن اطلاعات، ارائه اشکال جدید اطلاعات، کاهش هزینه ها و موارد دیگر دست به دست هم داده اند تا اهمیت وجود کتابخانه های دیجیتالی را مطرح کنند (فتاحی، ۱۳۸۱، ۹۵). امروز نیاز به تکنولوژی اطلاعات و دیجیتالی سازی نسخ خطی خود نمایی افزونتری یافته است، زیرا که مظلوف محکوم به پذیرش شکل ظرفی است و اطلاعات نیازمند فن آوری معاصر در غیر این صورت، پیام بی مخاطب می ماند و فرهنگ، بی پشتوانه. این ضرورتی است که ایرانی و غیر ایرانی، شرقی و غربی، توسعه نیافته و توسعه یافته نمی شناسد.

این پژوهش گامی است در جهت شناسایی وضعیت دیجیتالی کردن نسخه های خطی در کتابخانه های ایران تا شاید زمینه ساز برنامه ریزی های بنیادی در این زمینه باشد.

بیان مساله

هم اکنون تعداد زیادی آثار خطی نفیس در اختیار کتابخانه ها و مراکز علمی وابسته به دولت و بخش عمومی کشور وجود دارد که هر کدام از این نسخ به عنوان حلقه اتصال با پیشینه علمی و فرهنگی ما از اهمیت خاصی برخوردارند. بسیاری از این نسخ در سال های آینده وجود نخواهند داشت

و این وظیفه ماست که با استفاده از روش های نوین درصدد استفاده بهینه از این نسخ و نیز حفظ و مصون نگه داشتن آنها برای آیندگان باشیم.

در دهه ۱۹۷۰، ریز رایانه ها ساخته شد و به کتابخانه ها راه یافت. در دهه ۱۹۸۰، علم اطلاع رسانی پیشرفت زیادی کرد، به گونه ای که نظام های پیچیده ذخیره و بازیابی اطلاعات در عمل به کار گرفته شد و استفاده از نظام های دیجیتالی برای فهرست نویسی و روش های جدید جهت اشتراک رکوردهای کتابشناسی منابع به وجود آمد (صمیمی، ۱۳۸۲، ۱۵۰).

ایجاد کتابخانه دیجیتالی نه تنها دسترسی پژوهشگران به نسخ را آسان تر نموده است، بلکه جهانیان را به هدف خلق کتابخانه ای برای تمام دنیا نزدیک ساخته است. کتابخانه ای که ضمن پاس داشت میراث فرهنگی سیاره ما، امکان تعاملات فرهنگی را تسهیل نموده است.

هدف پژوهش

این تحقیق می کوشد تا ضمن بررسی وضعیت کتابخانه های ایران در زمینه دیجیتالی کردن نسخه های خطی، راهکارهایی برای استفاده بهینه از میراث فرهنگی و علمی پیشینیان ارائه نماید.

* مقاله حاضر برگرفته از متن پایان نامه خانم زهرا غلامحسین زاده در مقطع کارشناسی ارشد است که به تناسب موضوع در این جا آمده است.

جامعه آماری:

کتابخانه هایی در ایران که بیش از ۲۰۰۰ نسخه خطی ثبت شده دارند و فهرست آنها به صورت فهرست چاپی منتشر شده است، که عبارتند از کتابخانه های:

- ۱- آستان قدس رضوی
- ۲- مجلس شورای اسلامی
- ۳- ملی ایران
- ۴- موزه ملی ملک
- ۵- مدرسه عالی شهید مطهری (ره)
- ۶- آیت الله مرعشی نجفی (ره)
- ۷- وزیری یزد
- ۸- ملی تبریز
- ۹- کاخ گلستان
- ۱۰- آستانه حضرت احمد بن موسی (شاهچراغ)
- ۱۱- مرکزی دانشگاه تهران
- ۱۲- آیت الله گلپایگانی (ره)
- ۱۳- مرکز احیای میراث اسلامی
- ۱۴- مسجد اعظم قم
- ۱۵- جامع گوهرشاد

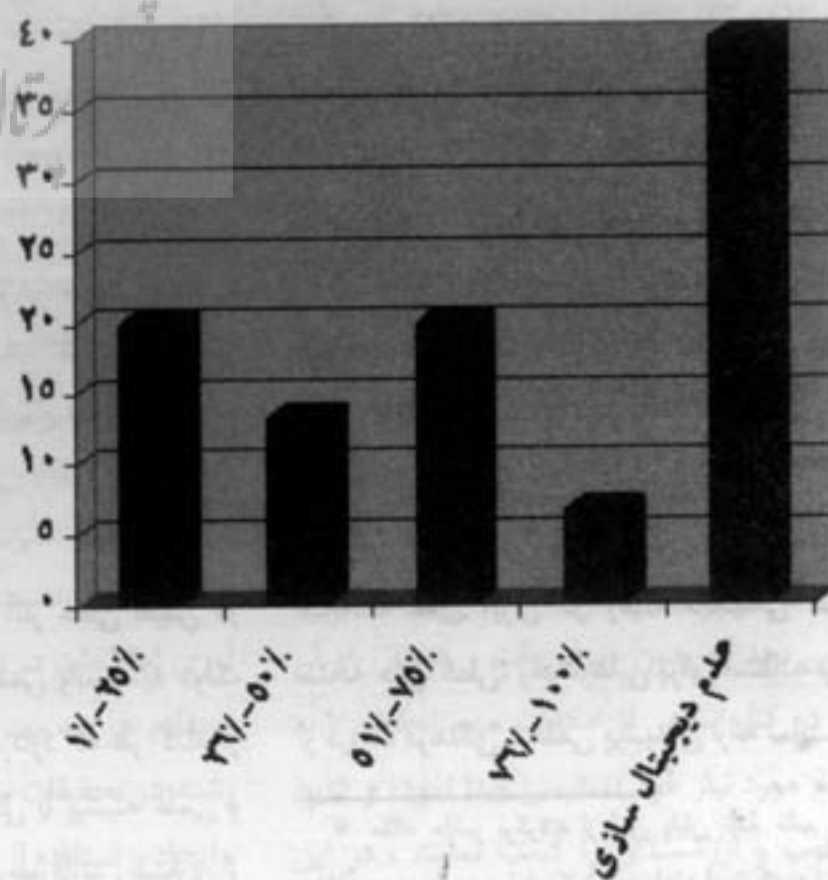
جدول شماره ۱. توزیع فراوانی میزان دیجیتال کردن نسخه های خطی

توسط کتابخانه های مورد مطالعه

درصد	تعداد	نام کتابخانه	میزان دیجیتال شدن نسخ خطی
۲۰	۳	تبریز - مجلس - آستان قدس	۲۵ - ۱ درصد
۱۳/۳۳	۲	گلپایگانی - ملی	۵۰ - ۲۶ درصد
۲۰	۳	مطهری - میراث - مرعشی	۷۵ - ۵۱ درصد
۶/۶۷	۱	مسجد اعظم	۱۰۰ - ۷۶ درصد
۴۰	۶	باقی کتابخانه ها	عدم دیجیتال سازی
۱۰۰	۱۵	جمع	

همان طور که ملاحظه می شود تنها ۹ کتابخانه نسخ خطی خود را دیجیتال کرده اند. از بین این ۹ کتابخانه ۳ کتابخانه معادل ۲۰ درصد بین ۱-۲۵ درصد از نسخ خطی خود را دیجیتال کرده اند. ۲ کتابخانه معادل ۳۳/۱۳ درصد بین ۲۶-۵۰ درصد و ۳ کتابخانه نیز بین ۵۱-۷۵ درصد و یک کتابخانه معادل ۶/۶۷ درصد تمام نسخ خطی خود را دیجیتال کرده اند. ۶ کتابخانه معادل ۴۰ درصد نیز دیجیتال سازی نکرده اند.

نمودار شماره ۱. نمودار درصد فراوانی میزان دیجیتال کردن نسخه های خطی توسط کتابخانه های مورد مطالعه

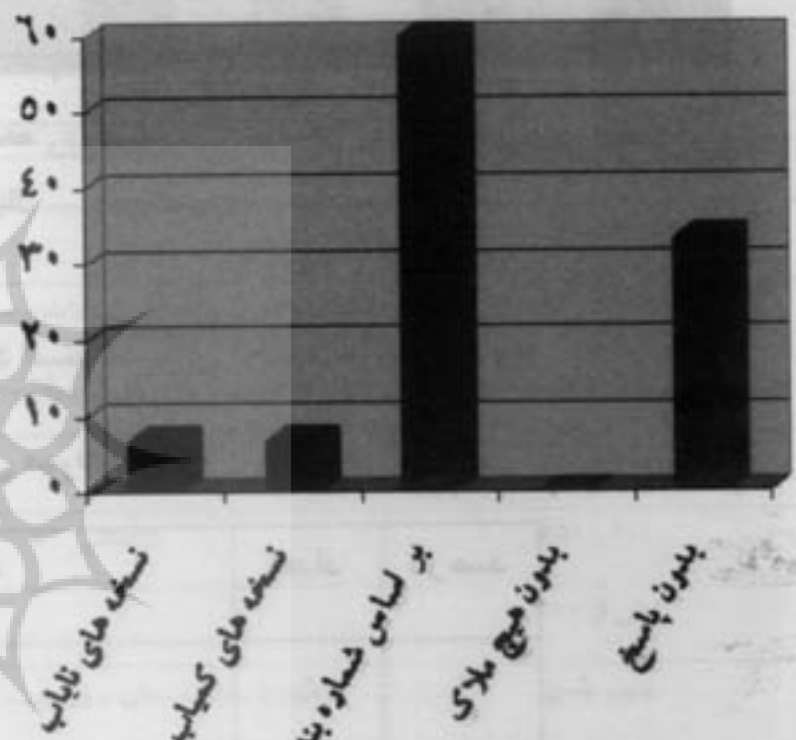
جدول شماره ۲. توزیع فراوانی ملاک دیجیتال کردن نسخ خطی

به وسیله کتابخانه‌های مورد مطالعه

ملاک دیجیتال کردن	نام کتابخانه	تعداد	درصد
نسخه های نایاب	گلیپایگانی	۱	۶/۶۷
نسخه های کمیاب	گلیپایگانی	۱	۶/۶۷
بر اساس شماره بندی نسخه‌ها	میراث - مسجد اعظم - مطهری - ملی - تبریز - استان - تهران - مرعشی نجفی - مجلس	۹	۶۰
بدون هیچ نوع ملاک خاص	-	۰	۰
بدون پاسخ	شاهچراغ - ملک - وزیري - گوهرشاد - کاخ گلستان	۵	۳۳/۳۳

در جدول ۲ کتابخانه‌ها ملاک دیجیتال کردن کتاب‌های نسخ خطی را مشخص کرده‌اند. بر طبق نتایج جدول یک کتابخانه معادل ۶/۶۷ درصد بر اساس نسخه‌های نایاب اقدام به دیجیتال کردن کتاب‌های خود کرده‌اند. ۱ کتابخانه معادل ۶/۶۷ درصد بر اساس نسخه‌های کمیاب اقدام به دیجیتال کردن کتاب‌ها کرده‌است و ۹ کتابخانه معادل ۶۰ درصد بر اساس شماره بندی نسخه‌ها این اقدام را انجام داده‌اند و ۵ کتابخانه برابر ۳۳/۳۳ درصد به این سؤال پاسخی نداده‌اند.

نمودار شماره ۲. نمودار درصد فراوانی ملاک دیجیتال کردن نسخ خطی به وسیله کتابخانه‌های مورد مطالعه

جدول شماره ۳. توزیع فراوانی ابزارهای ذخیره سازی مورد استفاده

برای ذخیره سازی نسخه‌های خطی

نوع ابزار	نام کتابخانه	تعداد	درصد
میکرو فیلم	گلستان - گلیپایگانی - تهران - تبریز - مجلس - مطهری - میراث - استان - ملی - وزیري - گوهرشاد - مرعشی	۱۲	۸۰
زیراکس	میراث - گلستان - گلیپایگانی - ملی	۴	۲۶/۶۷
اسکن	تبریز - مجلس - استان - ملی - وزیري - گوهرشاد - گلیپایگانی - تهران - مرعشی	۹	۶۰
دوربین های دیجیتال	مطهری - مسجد اعظم - میراث - استان - ملی - گلیپایگانی - مرعشی نجفی	۵	۳۳/۳۳
خرید نسخه‌های دیجیتال	-	۰	۰

$\chi^2 = 4/12$

$df = 3$

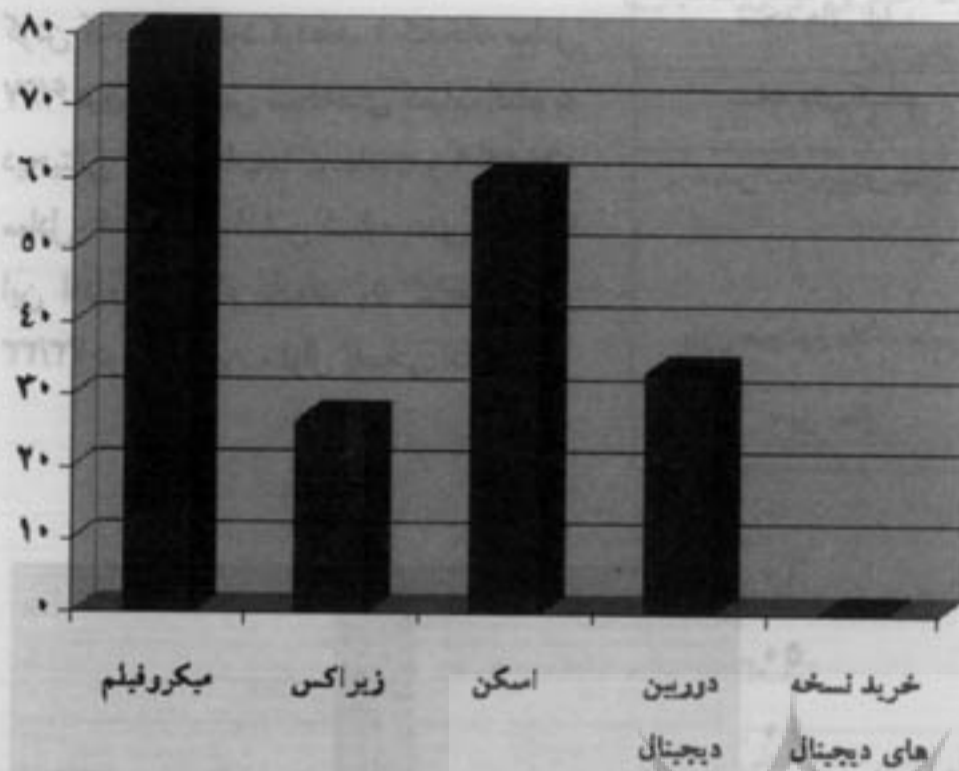
$\alpha = 5\%$

با توجه به نتایج جدول شماره ۳، مشخص می‌شود که ۱۲ کتابخانه معادل ۸۰ درصد از میکروفیلم، ۴ مورد معادل ۲۶/۶۷ درصد از زیراکس، ۹ مورد معادل ۶۰ درصد از اسکن و بالاخره در ۵ مورد معادل ۳۳/۳۳ درصد از دوربین‌های دیجیتال استفاده کرده‌اند. ضمن این که خرید نسخه‌های دیجیتال در هیچ کتابخانه‌ای انجام نشده است. در پاسخ پرسش اساسی پژوهش آزمون آماری انجام شده تفاوت معنی داری بین پاسخ‌های ارایه شده نشان نمی‌دهد چرا که مقدار χ^2 (۴/۱۲) با درجه آزادی ۳ در سطح ۹۵ درصد معنی دار نیست به عبارتی دیگر کتابخانه‌ها برای ذخیره سازی متن کتاب‌های خطی از میکروفیلم، زیراکس، اسکن و ... تقریباً به یک میزان استفاده

می‌کنند. اما به نظر می‌رسد که روش‌های میکروفیلم (۸۰ درصد) و اسکن (۶۰ درصد) جا افتاده‌تر باشند. هر چند که به علت جدید بودن

تکنولوژی و گران بودن از دوربین دیجیتال کمتر استفاده می‌شود. اما به نظر می‌رسد با توجه به مزایای استفاده از این نوع دوربین‌ها در

آینده نه چندان دور از این روش برای ذخیره سازی بیشتر استفاده خواهد شد.

نمودار شماره ۳. نمودار درصد فراوانی ابزارهای ذخیره سازی مورد استفاده برای ذخیره سازی نسخه‌های خطی

جدول شماره ۴. توزیع فراوانی فرمت‌های مورد استفاده برای ذخیره سازی تصاویر

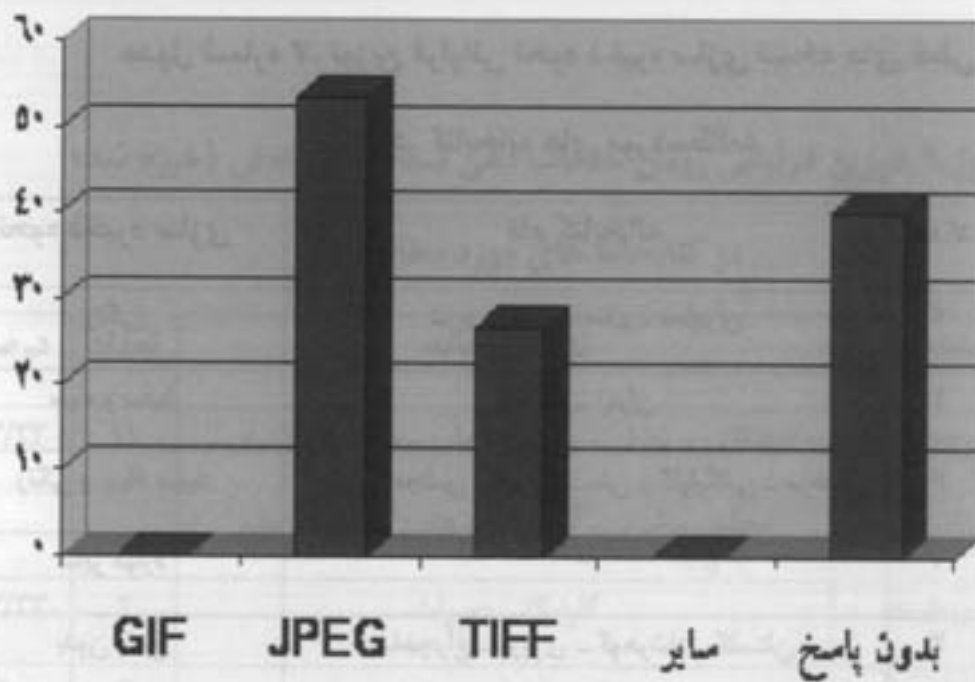
نسخ خطی در کتابخانه های مورد مطالعه

نوع فرمت	نام کتابخانه	تعداد	درصد
GIF	-	۰	۰
JPEG	میراث - مسجد اعظم - مطهری - تبریز - آستان - گلپایگانی - تهران - مرعشی	۸	۵۳/۳۳
TIFF	مجلس - آستان - تهران - مرعشی	۴	۲۶/۶۷
سایر	-	۰	۰
بدون پاسخ	گلستان - گوهرشاد - ملی - ملک - شاهچراغ - وزیری	۶	۴۰

و فرمت TIFF نیز کیفیت اولیه عکس را حفظ می‌کند و فرمت GIF که در این میانه است اصلا به کار تخصصی در این زمینه نمی‌آید.

سازي شده‌اند. استفاده بیشتر از فرمت TIFF و JPEG قابل پیش‌بینی بود. زیرا فرمت JPEG برای کوچک سازی حجم عکس‌ها مناسب است

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود در تعداد ۸ کتابخانه معادل ۵۳/۳۳ درصد تصاویر با پسوند JPEG و در ۴ کتابخانه معادل ۲۶/۶۷ درصد تصاویر با پسوند TIFF ذخیره

نمودار شماره ۴. نمودار درصد فراوانی فرمت‌های مورد استفاده برای ذخیره سازی تصاویر نسخ خطی در کتابخانه های مورد مطالعه

جدول شماره ۵. توزیع فراوانی وضوح اسکنرهای مورد استفاده برای ذخیره سازی نسخ خطی در کتابخانه های مورد مطالعه

میزان وضوح بر حسب DPI	نام کتابخانه	تعداد	درصد
۱ - ۱۵۰	-	۰	۰
۱۵۰ - ۳۰۰	استان - تبریز - مجلس - میراث - مسجد اعظم - مطهری - گلپایگانی - تهران - مرعشی	۹	۶۰
۳۰۱ - ۴۵۰	میراث	۱	۶/۶۷
۴۵۰ - ۶۰۰	گلپایگانی	۱	۶/۶۷
بیش از ۶۰۰	-	۰	۰
بدون پاسخ	شاهچراغ - ملک - ملی - وزیري - گوهرشاد - گلستان	۶	۴۰
جمع		۱۵	۱۰۰

با توجه به نتایج جدول ۵ تنها ۹ کتابخانه میزان دقت اسکنرهای مورد استفاده برای ذخیره سازی تصاویر را مشخص کرده‌اند. که در ۹ کتابخانه تصاویر با وضوح ۳۰۰-۱۵۰ DPI ذخیره سازی می‌شوند. در یک کتابخانه تصاویر با ۳۰۱ DPI و یک کتابخانه دیگر با ۴۵۰-۶۰۰ DPI ذخیره سازی می‌گردند. لازم به ذکر است در استفاده از پرینترهای معمولی استفاده از ۳۰۰-۶۰۰ DPI تفاوتی نمی‌کند اما هنگام استفاده از مانیتور این تفاوت قابل تشخیص است.

جدول شماره ۶. توزیع فراوانی میزان وضوح دوربین‌های دیجیتالی مورد استفاده

در کتابخانه‌های مورد مطالعه

میزان وضوح	نام کتابخانه	تعداد	درصد
کمتر از چهار مگا پیکسل	-	۰	۰
چهار مگا پیکسل	مطهری - استان	۲	۱۳/۳۳
۵ مگا پیکسل	-	۰	۰
۸ مگا پیکسل	گلپایگانی - مسجد اعظم - میراث - مرعشی	۳	۲۰
بدون پاسخ	باقی کتابخانه ها	۱۰	۶۶/۶۷
جمع		۱۵	۱۰۰

همان طور که در جدول ۶ ملاحظه می‌شود تنها در ۵ کتابخانه از دوربین‌های دیجیتال استفاده شده است. در ۲ مورد دقت دوربین‌های مورد استفاده چهار مگا پیکسل بوده است. در ۳ کتابخانه نیز دوربین‌های دیجیتال با دقت ۸ مگا پیکسل استفاده کرده‌اند. لازم به ذکر است که ۴ مگا پیکسل کمترین وضوحی است که می‌تواند برای یک کار با کیفیت استفاده گردد.

جدول شماره ۷. توزیع فراوانی نحوه ذخیره سازی نسخه های خطی

در کتابخانه های مورد مطالعه

همان طور که ملاحظه می شود در ۳ کتابخانه برابر ۲۰ درصد ذخیره سازی نسخه های خطی به صورت رنگی بوده است. در ۲ کتابخانه برابر ۱۳/۳۳ درصد به صورت سیاه و سفید نسخه های خطی را ذخیره کرده اند و بالاخره نحوه ذخیره سازی در ۶ کتابخانه معادل ۴۰ درصد هم به شیوه رنگی و هم به شیوه سیاه و سفید بوده است.

نحوه ذخیره سازی	نام کتابخانه	تعداد	درصد
رنگی	تبریز - مسجداعظم - مطهری	۳	۲۰
سیاه و سفید	ملک - تهران	۲	۱۳/۳۳
رنگی و سیاه سفید	آستان - مجلس - میراث - ملی - گلیایگانی - مرعشی	۶	۴۰
سایر موارد	-	۰	۰
بدون پاسخ	شاهچراغ - وزیري - گوهرشاد - گلستان	۴	۲۶/۶۷
جمع		۱۵	۱۰۰

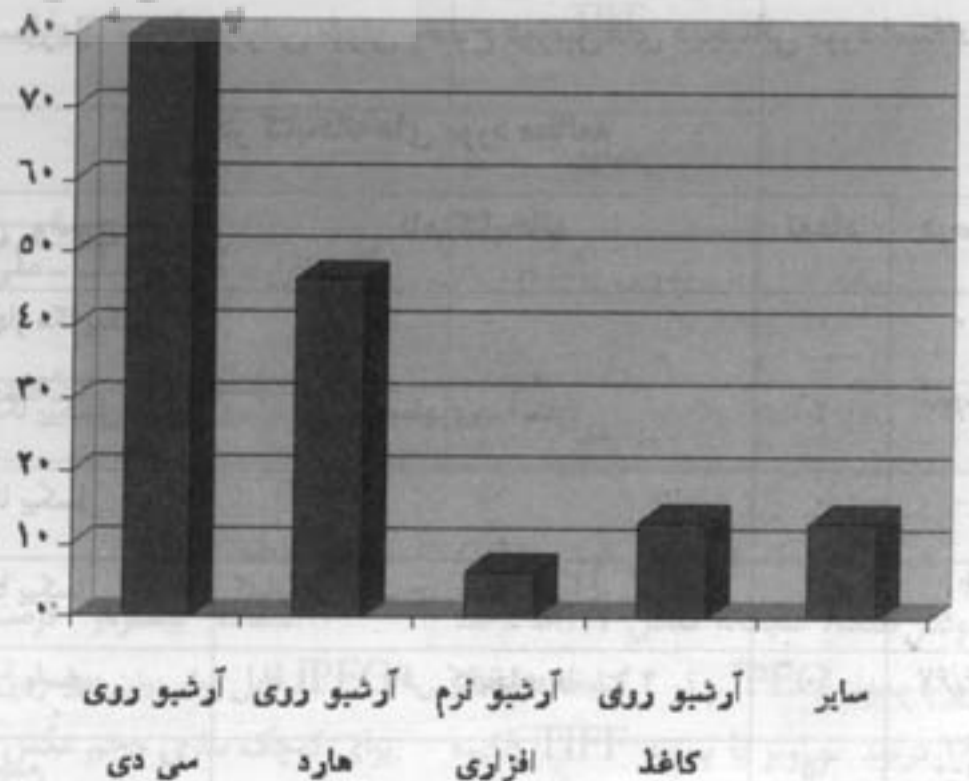
جدول شماره ۸. توزیع فراوانی روش نگهداری نسخه های ذخیره شده

روش نگهداری	نام کتابخانه	تعداد	درصد
آرشیو بر روی سی دی	تهران - گلیایگانی - وزیري - ملی - ملک - مطهری - مسجداعظم - میراث - تبریز - آستان قدس - مجلس - مرعشی	۱۲	۸۰
آرشیو بر روی هارد	تهران - گلیایگانی - ملی - مسجداعظم - میراث - مجلس - آستان - مرعشی	۷	۴۶/۶۷
آرشیو به صورت نرم افزار	گلستان	۱	۶/۶۷
آرشیو به روی کاغذ	تهران - گلیایگانی	۲	۱۳/۳۳
سایر	وزیري - ملک	۲	۱۳/۳۳

بر طبق نتایج جدول ۸ در ۱۲ مورد برابر ۸۰ درصد نگهداری بر روی سی دی یا لوح فشرده انجام شده است. در ۷ مورد برابر ۴۶/۶۷ درصد نگهداری و بایگانی روی هارد انجام شده ، در یک مورد برابر ۶۷/۶ درصد به صورت نرم افزار و در ۲ مورد برابر ۳۳/۱۳ درصد نگهداری بر روی کاغذ صورت پذیرفته است. در ۲ مورد نیز از سایر روش ها از قبیل میکروفیلم برای بایگانی اطلاعات استفاده شده است.

رتال جامع علوم انسانی

نمودار شماره ۸. نمودار درصد فراوانی روش نگهداری نسخه های ذخیره شده

جدول ۹. توزیع فراوانی روش خدمات دهی نسخه‌های خطی ذخیره شده

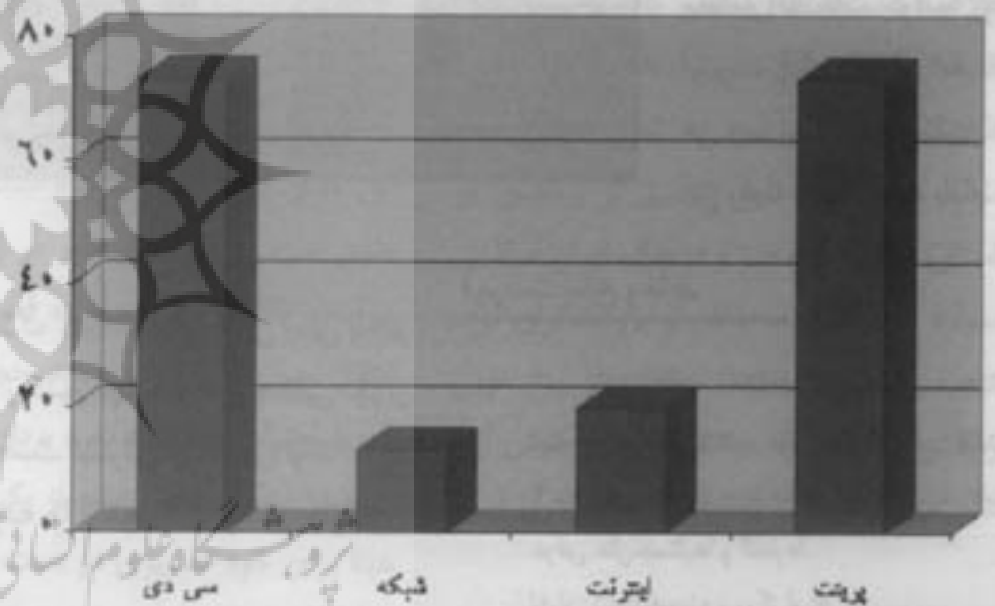
در کتابخانه های مورد مطالعه

روش خدمات دهی	نام کتابخانه	تعداد	درصد
ارایه بر روی سی دی	گلیپایگانی - تهران - وزیر ی - ملی - ملک - مطهری - مجلس - تبریز - آستان - مرعشی - مسجداعظم	۱۱	۷۳/۳۳
ارایه بر روی شبکه	گلیپایگانی - میراث	۲	۱۳/۳۳
ارایه بر روی اینترنت	تهران - آستان - مرعشی	۳	۲۰
ارایه به صورت پرینت	گلستان - تهران - وزیر ی - ملی - ملک - مسجداعظم - مجلس - آستان - گلیپایگانی - گوهرشاد - مرعشی	۱۱	۷۳/۳۳

$\chi^2 = 10.03$ $df = 3$ $a = 5\%$

بر طبق نتایج جدول ۹ در ۱۱ مورد برابر ۳۳/۷۳ درصد خدمات بر روی سی دی برای مخاطبان ارایه شده است. در ۲ مورد برابر ۱۳/۳۳ خدمات بر روی شبکه و در ۳ مورد دیگر خدمات به طریق اینترنت برای مخاطبان ارایه شده است. در ۱۱ مورد دیگر برابر ۳۳/۷۳ درصد خدمات به صورت پرینت برای مخاطبان عرضه شده است. چنانچه ملاحظه می شود ارایه به صورت پرینت و ارایه به صورت سی دی دارای بیشترین فراوانی بوده است. در پاسخ به پرسش ۴ آزمون کای اسکوئر انجام شد با توجه با اینکه مقدار χ^2 (۰/۲۰) با درجه آزادی ۳ در سطح ۹۵ درصد معنی دار است. به این معنی که استفاده از سی دی به صورت معنا داری بیشتر از بقیه روش های خدمات دهی استفاده می شود. به علت عدم رشد کتابخانه دیجیتالی، ارائه بر روی شبکه و ارائه بر روی اینترنت کمترین میزان را دارند.

نمودار شماره ۹. نمودار درصد فراوانی روش خدمات دهی نسخه‌های خطی ذخیره شده در کتابخانه های مورد مطالعه

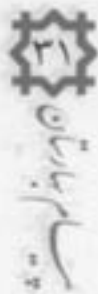

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

جدول شماره ۱۰ - توزیع فراوانی میزان مشاهده نسخه خطی در جستجوی اطلاعات

میزان مشاهده	نام کتابخانه	تعداد	درصد
تمام نسخه خطی	گلیپایگانی	۱	۶/۶۷
چند صفحه از آغاز و چند صفحه از انجام	مرعشی - آستان - میراث	۳	۲۰
صفحاتی منتخب از نسخه	آستان - مرعشی	۲	۱۳/۳۳
بدون پاسخ	تهران - گلستان - گوهرشاد - وزیر ی - ملی - ملک - مسجداعظم - مطهری - تبریز - مجلس - شاهچراغ	۱۱	۷۳/۳۳

جدول ۱۰ میزان مشاهده نسخه پس از جستجو در کتابخانه های مورد مطالعه را نشان می دهد. طبق نتایج بدست آمده در یک کتابخانه معادل ۶۷/۶ درصد تمام نسخه مشاهده می شود، در ۳ کتابخانه معادل ۲۰ درصد چند صفحه آغازین و چند صفحه از انجام رویت می شود و بالاخره در ۲ کتابخانه معادل ۱۳/۳۳ درصد صفحاتی منتخب از نسخه قابل رویت است. ضمن اینکه ۳۳/۷۳ درصد از کتابخانه ها به این سؤال پاسخ نداده اند.

نتیجه گیری

اکثر کتابخانه ها (۸۰٪) نسخه های خطی را به صورت سی دی و پرینت در اختیار متقاضی قرار می دهند. استفاده از اینترنت و شبکه جهت پاسخگویی به محققان کمتر (به ترتیب ۲۰٪ و ۳۱/۳۳٪) مورد توجه کتابخانه هاست. اکثر کتابخانه ها (۷۰٪) برای ذخیره سازی متن کتب خطی از میکروفیلم و اسکن استفاده می نمایند.

به دلیل آشنا نبودن با دوربین دیجیالی و کاربرد وسیع آن در ذخیره متن کتب خطی، کمتر (۳۳/۳۳٪) به آن توجه شده است. برای ذخیره تصاویر نسخ خطی کتابخانه ها بیشتر از فرمت JPEG (۳۳/۳۵٪) بهره برده اند و پس از آن فرمت (۷۶/۶۲٪) TIFF بیشترین استفاده را در ذخیره تصاویر به خود اختصاص داده است. اکثر کتابخانه ها (۶۰٪) از اسکنر هایی با دقت ۱۵۰ تا ۳۰۰ DPI جهت اسکن نسخه ها استفاده می نمایند.

۴۰٪ کتابخانه های مورد مطالعه هیچ اقدامی در زمینه دیجیتالی سازی انجام نداده اند. ۳۷/۳۳٪ کتابخانه ها امکان مشاهده نسخه را فراهم نکرده اند.

۳۷/۴۳٪ کتابخانه ها فهرست رایانه ای نسخ خطی خود را در اختیار مراجعین قرار می دهند.

پیشنهادات

به کتابخانه هایی که از روش اسکن نسخه ها استفاده می نمایند پیشنهاد می شود که از اسکنر های مسطح به دلیل سرعت بالا در پویش منابع و برخورداری از سیستم اتوماتیک استفاده نمایند. ۱. به دلیل اینکه در ذخیره نسخ خطی کیفیت تصویر مهمترین ویژگی می باشد فرمت Tiff به علت داشتن بالاترین کیفیت پیشنهاد می شود. برای ذخیره میکروفرم ها نیز فرمت Tiff پیشنهاد می گردد.

۲. ایجاد سایتی بر روی اینترنت که در آن مشخصات تمام نسخ خطی ایران ذخیره شده باشد پیشنهاد می گردد.

۳. قراردادن تصویر تمام صفحات نسخه بر روی وب می تواند کمک موثری برای پژوهشگران باشد. در این مورد فرمت JPEG پیشنهاد می گردد.

۴. به نظر می رسد با توجه به حجم و هزینه بالا، عمر استفاده از میکروفیلم به سر آمده باشد. استفاده از دوربین دیجیتالی به لحاظ پویایی تکنولوژی، هزینه کمتر، منعطف بودن و دیجیتالی بودن پیشنهاد

می گردد.

۵. ارتباطات اندک کتابخانه های داخل ایران با هم و نیز با خارج از کشور آنها را به جزیره هایی دور از هم بدل کرده است. گسترش ارتباط می تواند علاوه بر غنای مجموعه ها از دوباره کاریها نیز جلوگیری نماید.

۶. ایجاد فهرست رایانه ای تمام نسخ خطی ایران ابتدایی ترین کار برای بهبود وضعیت این بخش از کتابخانه ها میباشد. البته در این زمینه مالکان خصوصی نسخ تمایل چندانی نشان نخواهند داد؛ به همین لحاظ می توان تهیه این فهرست را به نسخ خطی در مراکز عمومی محدود کرد.

۷. عدم وجود نرم افزاری مشترک برای ذخیره اطلاعات نسخ کتابخانه ها باعث شده است که اطلاعات هر کتابخانه با زبانی متفاوت از زبان کتابخانه دیگر سخن گوید. طراحی یک نرم افزار مناسب و استاندارد و نیز استفاده همگانی از آن در این زمینه می تواند کمک شایانی به یکپارچه سازی اطلاعات نسخ خطی ایران باشد.

۸. یکی از مواردی که باعث تعاملات اندک بین

کتابخانه های داخل و خارج ایران شده است چند زبانه نبودن نرم افزارهای مورد استفاده می باشد.

۹. اگر هدف از اسکن کردن نسخ خطی، پرینت گرفتن از آن باشد وضوح ۳۰۰ DPI توصیه می گردد. در غیر اینصورت وضوح ۶۰۰ DPI مناسب تر است.

۱۰. دسترسی بوسیله وب به نرم افزارهای کتابخانه ها می تواند گستره اطلاع رسانی را متحول کند.

۱۱. برای دوربین های دیجیتالی وضوح ۸ مگاپیکسل به بالا پیشنهاد می گردد.

۱۲. تهیه و تنظیم کتاب و لوح فشرده از لیست تمام نسخ خطی ایران می تواند سهولت پژوهشگران را در پی داشته باشد.

۱۳. در حالی که تنها ۲۰ درصد کتابخانه های مورد مطالعه اطلاعات خود را روی اینترنت قرار داده اند به نظر می رسد جای کار بسیاری در این زمینه وجود داشته باشد.

فهرست منابع و ماخذ

- ۱ - آرمز، ویلیام (۱۳۸۰)، کتابخانه های دیجیتالی، ترجمه زهیر حیاتی، هاجر ستوده، تهران: نشر کتابدار.
- ۲ - حسینی اشکوری، سید صادق (۱۳۸۴)، حدیث عشق: عرض حال، جستارها و گفتارها، تهران: کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی.
- ۳ - فتاحی، مریم (۱۳۸۱)، مفهوم کتابخانه دیجیتالی، کتابخانه های دیجیتالی: گزیده مقالات همایش سراسری به سوی کتابخانه های دیجیتالی: تغییر یا تحول کتابخانه های سنتی، گردآورنده سعید رضایی شریف آبادی، تهران: دبیرش، ص ۵۱-۶۷.
- ۴ - صمیمی، میترا (۱۳۸۱)، امکانسنجی ایجاد کتابخانه دیجیتالی در کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، دانشکده علوم انسانی.
- ۵ - غلامی جلیسه، مجید (۱۳۸۴)، کتابخانه دیجیتالی نسخ خطی، خرد نامه همشهری، ۶ مهر ۱۳۸۴.